रक्तम्-रक्तः-रक्तवान्, [1]विरक्तः-रक्तम्, रञ्जितः-रजितः[A], रिरङ्क्षितः, रारजितः-तवान्;

रञ्जः, [2]रागी, [3]रञ्जनः, [4]मनोऽनुरञ्जनः, [5]रजकः-रजकी, [6]रज्यन्-न्ती-ती,

---

1. **विरक्तः, रक्तम्** इत्यत्र 'क्तिच्क्तौ च संज्ञायाम्' (3-3-174) इति संज्ञायां क्तः।

2. तच्छीलादिषु कर्तृषु 'सम्पृचानुरुध.....त्यजरजभजातिचरापचरामुषाभ्याहनश्च' (3-2-142) इति घिनुण्। प्रकृतसूत्रे **'रज'** इति निपातनात् घिनुण्यपि उपधानकारलोपः। तदुक्तं **भाष्ये**—' 'घिनुणि निपातनात् सिद्धम्' (**भाष्यम्** 6-4-24) इति। णित्त्वादुपधावृद्धौ, 'चजोः कु घिण्यतोः' (7-3-52) इति कुत्वे च रूपमेवम्। **अनुरागी** इत्यादयस्तु घञन्तात् मत्वर्थीय इनिप्रत्यये साधव इति बोध्यम्।

3. रजति, रजते वा इति **रञ्जनः**। बाहुलकात् 'कृत्यल्युटो बहुलम्' (3-3-113) इति कर्तरि ल्युट्। यद्वा, 'शिल्पिनि ष्वुन्' (3-1-145) इति **सूत्रभाष्ये** 'नृतिखनिरञ्जिभ्यः—' इति वचनात् कर्तरि ष्वुन्। न चात्र नलोपः शङ्क्यः, 'कित एवैते औणादिकाः' इति षाष्ठभाष्यात् (6-4-24) औणादिकक्युन्प्रत्ययान्त एव नलोप इत्येतदुत्तरत्र स्पष्टीकरिष्यमाणत्वात् इत्यलमत्र।

4. मनांस्यनुरञ्जयतीति **मनोऽनुरञ्जनः**। नन्द्यादित्वात् (3-1-134) कर्मण्युपपदे कर्तरि ल्युः। गौरादि (4-1-41) पाठात् स्त्रियां ङीष्। एवमेव **रसिकरञ्जनी**-प्रभृतयः शब्दाः साधवः। **रसिकरञ्जिनी** इति प्रयोगसत्त्वे तु 'सुप्यजातौ—' (3-2-78) इति णिनिप्रत्यये, 'ऋन्नेभ्यो ङीप्' (4-1-5) इति ङीपि तस्य साधुत्वं बोध्यम्।

5. 'शिल्पिनि ष्वुन्' (3-1-145) इत्यत्र, 'नृतिखनिरञ्जिभ्य इति वक्तव्यम्' इति **भाष्यात्** कर्तरि ष्वुन्। वस्तुतस्तु षष्ठे (6-4-24) "कित एवैते औणादिकाः।" इति **भाष्येण** '**रजकरजनरजस्सूपसंख्यानं** कर्तव्यम्' (वा. 6-4-24) इति **वार्तिक**प्रत्याख्यानपरेण, "**रजकः** इत्यत्र 'क्वुन् शिल्पिसंज्ञयोः—' [द. उ. 3-5] इति क्वुन्प्रत्ययः। **रजकी** इति 'पुंयोगादाख्यायाम्' (4-1-48) इति ङीष्। अपुंयोगे तु ङीषा न भाव्यम् इति **भाष्यकाराभिप्रायः**।" इति **कैयटेन** च निर्णीतत्वात् अत्र प्रयोगे ष्वुन् न, क्युनेवेत्यतः **न्यास-पदमञ्जर्यादय** उपेक्ष्याः। तदुक्तम् **शब्दकौस्तुभे**—"एवञ्च, **भाष्यमते** नृतिखनिभ्यामेव ष्वुन्। न तु **रञ्जेः** इति स्थितम्।" (3-1-145) इति। विस्तरस्त्वन्यत्र।

6. '**कुषिरजोः प्राचां** श्यन् परस्मैपदं च' (3-1-90) इति कर्मकर्तरि विकल्पेन श्यन्प्रत्ययः परस्मैपदं च। यगात्मनेपदयोरपवादौ। एतच्च व्यवस्थितविभाषेति **काशिकादिषु** स्पष्टम्। श्यनः अपित्सार्वधातुकत्वेन ङिद्वद्भावः। तेन, 'अनिदिताम्—' (6-4-24) इति उपधानकारलोपः। स्त्रियाम्, 'आच्छीनद्योर्नुम्' (7-1-80) इति नुम्विकल्पः।

A. 'कलतया वचसः परिवादिनीस्वरजिता **रजिता** वशमाययुः॥' शि. व. 6. 9.